

Kritikk er ikke illojalitet

Tor Levin Hofgaard
president i Norsk psykologforening

Et sykehus skal ikke ha mange næringsinteresser og bedriftshemmeligheter. «Konkurransesevne» bør ikke være et sentralt begrep for offentlige klinikker. De ansatte der jobber for oss alle. Men i marsnummeret av Tidsskriftet sto den tankevekkende saken «Psykologer i skvis», som handlet om press fra rutiner, rapporteringer og produksjonskrav. Det mest nedslående med artikkelen var at de fleste kildene var anonyme. De følte behov for det. Mange er dessverre redde for å uttrykke åpent at byråkratiske og juridiske sider ved jobben tar oppmerksomheten bort fra muligheten for å gi best mulig hjelp. Det bekymrer.

Artikkelen viste at systemet setter psykologer under press, og Tidsskriftet fulgte saken opp med interessante artikler i aprilnummeret. Nettopp derfor er det nødvendig å utfordre organisering og tenkning i helsevesenet. Skal vi skape endringer til beste for pasientene, må vi diskutere, bruke kritikk og faglighet, men gjøre det i åpent lende. Det er få som lytter aktivt til anonymiteten.

Psykologforeningens nye blogger, Gaute Godager, behandler fryktkulturen i sin blogg «Flinke folk og engstelige organisasjoner»: «I psykisk helsevern sa mange da jeg begynte: –Her er det helt likt, blårussene regjerer! Vår produksjon telles og alle maser om den!? Men de tok feil, opplevde jeg. Det var ikke blårussen som regjerte, det var angsten.»

Ole Jacob Madsen er psykolog, filosof og en engasjert forfatter, med et kritisk blikk på psykologenes rolle i helsevesenet spesielt, og i samfunnet generelt. Han ser med uro på psykologenes inntog i psykisk helse de siste 10 årene. Madsens utfordrende påstand er at vi psykologer ser ut til å assimileres inn i de kulturene vi går inn i, og at vi mister evnen til kritisk tenkning idet vi forlater universitetene og tar jobb i et helseforetak. Hvorfor er det ellers slik at det medisinske prinsipp fortsatt har så stor tyngde i psykisk helsevern selv om psykologene er den klart største akademikergruppen der? Hvorfor så mye medisiner og tvangsbruk, så mange diagnoser og snakk om produksjon? Har vi ikke med oss noe helt annet fra studiet? Har vi ikke nettopp tilegnet oss en kompleks forståelse av menneske og samfunn, av relasjon og interaksjon som gjør oss godt i stand til å stille kritiske spørsmål til verden?

Skal vi svare Madsen at psykologene blir redde? Flere av intervjuobjektene i Tidsskriftet antydte at de manglet erfaring og pondus, at de vil være anonyme fordi de er i jobbsøkerposisjon, og forståelig nok ikke vil fremstå som bråkete og vanskelige. Men jeg er dessverre usikker på om flere års jobberfaring vil hjelpe. Må virkelig psykologene gjemme seg bak fiktive navn når de uttaler seg – av frykt for straff? I så fall har vi et alvorlig problem. Vi er ikke assimilert, vi er kuert.

Men vi er ikke de eneste. Alt helsepersonell opplever det samme. Presidenten i Legeforeningen, Hege Gjessing, så seg nylig nødt til å presisere at leger *faktisk* har yringsfrihet, i et innlegg på Legeforeningens hjemmeside. Hun understreket at det er en leges samfunnsplikt å debattere og å uttale seg om forhold som har betydning for helsetilbudet til befolkningen. At Legeforeningens president føler behov for å rykke ut og understreke dette, viser hvor dårlig det står til med helsevesenets ledelsesfilosofi og kvalitetskultur. Også legene trues til taushet.

Våre helseledere velger stadig oftere stil og retorikk fra næringslivet, samtidig som de har adoptert prosessindustrietenkingen for «kvalitet og effektivitet». Lojalitet mot ledelse, system og beslutninger blir den høyeste verdi, et endeløst mantra. Kritikk er lik illojalitet. Det er denne forståelsen vi må bekjempe. For lojalitet kan bare avkreves hvis kritikken kan skade arbeidsgiverens

interesser. Men et sykehus er ikke elektronikkigiganten Apple. Et sykehus har ikke næringsinteresser, bedriftshemmeligheter eller svekket konkurranseposisjon når noen avslører at keiseren ikke har klær. Det er tvert imot av *stor* samfunnsmessig betydning at noen røper monarkens manglende antrekk.

Å avkreve lojalitet og å skape en fryktkultur i en virksomhet som bruker over 150 milliarder av fellesskapets kroner hvert år, er uakseptabelt. Når uenighet, debatt og diskusjon blir definert som et problem av en leder, er det på tide å skifte personen ut. Når et helt system gjennomsyres av denne tenkningen, er det ytterst kritisk.